

NORGES HØYESTERETT

K J E N N E L S E

avsagt 22. april 2024 av Høyesterett i avdeling med

dommer Per Erik Bergsjø

dommer Arne Ringnes

dommer Erik Thyness

dommer Kine Steinsvik

dommer Knut Erik Sæther

HR-2024-761-A, (sak nr. 24-008228SIV-HRET)

Anke over Borgarting lagmannsretts kjennelse 15. desember 2023

If Skadeforsikring NUF

(advokat Nora Lund Lefdal)

mot

Setran Settefisk AS

Villa Smolt AS

(advokat Roger Sporsheim – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Ringnes:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder lagmannsrettens lovtolkning i kjennelse om midlertidig forføyning. Spørsmålet er hvilke vilkår som gjelder for at et forsikringsselskap plikter å avvikle kundeforholdet etter hvitvaskingsloven § 24 fjerde ledd.
- (3) Villa Smolt AS og Setran Settefisk AS (forsikringskundene) driver med produksjon av settefisk og yngel til oppdrett av laks og ørret (smolt). De har flere driftsforsikringer hos If Skadeforsikring NUF (If), herunder transport- og marineforsikring, kjøretøyforsikring, personforsikring, ansvarsforsikring og eiendomsforsikring.
- (4) Villa Smolt ble stiftet i 2004 og er heleid av Øyralaks AS. Fra 2017 til 2022 var Øyralaks heleid av det russiske selskapet Inarctica North-West. Inarctica North-West er datterselskap i Inarctica PJSC-konsernet, som er den største produsenten av laks og sjøørret i Russland. Setran Settefisk ble etablert i 2021 og var frem til 2022 heleid av Inarctica North-West.
- (5) Det antas at Villa Smolt og Setran Settefisk til enhver tid har smolt til en verdi av henholdsvis 10–70 og 10–30 millioner kroner i anleggene. Villa Smolts omsetning i 2022 var 58 millioner kroner. Setran Settefisk startet leveranse av smolt først i 2023.
- (6) Aksjene i Øyralaks og Setran Settefisk ble overdratt fra Inarctica North-West til det norske holdingselskapet Agaqua AS i desember 2022. Agaqua AS er heleid av den norske statsborgeren A. A satt som styremedlem i Inarctica PJSC fra 2011 til 2022 og var ansatt og styreleder i Villa Smolt og Setran Settefisk fra 2017 til 2021.
- (7) If varslet i mai 2023 forsikringskundene om at forsikringene ikke skulle videreføres fra og med 1. september 2023. I varselbrevene ble det vist til at de to selskapene ikke har gitt tilstrekkelig «dokumentasjon som det kan festes lit til», for at aksjene var overdratt. If anså det reelle eierskapet for uavklart og la til grunn at kundetiltak ikke kunne gjennomføres. Dette utløste etter selskapets syn avviklingsplikt etter hvitvaskingsloven § 24 fjerde ledd.
- (8) Forsikringskundene bestred at If hadde plikt til å avvikle kundeforholdene. Etter ytterligere korrespondanse besluttet If å utsette fristen for avvikling til 1. oktober 2023 fordi forsikringskundene ikke hadde funnet noen alternativ forsikringsløsning.
- (9) I september 2023 begjærte forsikringskundene midlertidig forføyning med krav om forbud mot å bringe forsikringene til opphør frem til det er rettskraftig avgjort om de kan sies opp eller nektes fornyet.
- (10) Etter muntlige forhandlinger avsa Oslo tingrett 3. november 2023 kjennelse der begjæringen om midlertidig forføyning ikke ble tatt til følge. Tingretten kom til at hovedkravet ikke var sannsynliggjort. Etter tingrettens syn var det sannsynlighetsovervekt

for at forsterkede kundetiltak ikke kunne bli gjennomført, og for at If derfor hadde avviklingsplikt etter hvitvaskingsloven § 24 fjerde ledd.

- (11) Forsikringskundene anket kjennelsen til lagmannsretten. Anken gjaldt rettsanvendelsen og bevisvurderingen.
- (12) Borgarting lagmannsrett avholdt et kort rettsmøte for å få opplyst enkelte sider av saken som et supplement til det skriftlige materialet. Lagmannsretten avsa 15. desember 2023 kjennelse der punkt 1 i slutningen lyder:
- «1. If Skadeforsikring NUF forbys å gjennomføre sitt varslede opphør 15. desember 2023 av samtlige av forsikringene til Setran Settefisk AS og Villa Smolt AS frem til spørsmålet om forsikringene lovlig kan unnlates å fornyes eller sies opp er rettskraftig avgjort.»
- (13) Villa Smolt AS og Setran Settefisk AS ble tilkjent sakskostnader for tingretten og lagmannsretten.
- (14) If Skadeforsikring NUF har anket lagmannsrettens kjennelse til Høyesterett. Anken gjelder lovtolkningen og saksbehandlingen.
- (15) Høyesteretts ankeutvalg har besluttet at anken over lovtolkningen skal avgjøres av Høyesterett i avdeling med fem dommere, jf. domstolloven § 5 første ledd andre punktum. Anken over saksbehandlingen er nektet fremmet, jf. tvisteloven § 30-5.
- (16) Det er opplyst at det er reist søksmål som gjelder gyldigheten av Ifs avviklingsbeslutning, og at den saken er berammet til behandling i Oslo tingrett høsten 2024.

Partenes syn på saken

- (17) Den ankende part – *If Skadeforsikring NUF* – har særlig argumentert med:
- (18) Lagmannsretten har tolket vilkårene for avvikling etter hvitvaskingsloven § 24 fjerde ledd feil. Avviklingsplikten kan bestå selv om «risikoen er avdekket, eller lar seg avdekke».
- (19) En ytterligere feil er at lagmannsretten ikke har tatt stilling til hvilke kundetiltak If pliktet å gjennomføre.
- (20) Lagmannsretten har heller ikke tatt hensyn til at den rapporteringspliktige må innrømmes en skjønnsmargin ved vurderingen av om kundetiltak kan gjennomføres.
- (21) If Skadeforsikring NUF har lagt ned slik påstand:
- «1. Borgarting lagmannsretts kjennelse av 15. desember 2023 oppheves.
2. If Skadeforsikring NUF tilkjennes sakskostnader for tingretten, lagmannsretten og Høyesterett.»

- (22) Ankemotpartene – *Villa Smolt AS og Setran Settefisk AS* – har særlig argumentert med:
- (23) Det overordnede vurderingstemaet er om risikoen for hvitvasking eller terrorfinansiering har latt seg avdekke. Når risikoen er avdekket, er kundetiltak gjennomført, og da er det ikke avviklingsplikt. Lagmannsretten har foretatt en riktig presisering av vilkårene for avvikling etter § 24 fjerde ledd.
- (24) Regelverkets formål, system og indre sammenheng må ha avgjørende betydning ved tolkningen. Regelverket er gitt for å styrke myndighetenes kamp mot hvitvasking og terrorfinansiering. Når kundeforholdet er avviklet, er den rapporteringspliktige ikke i stand til å gi etterretningsinformasjon til myndighetene. Lovens formål tilsier at avvikling av kundeforhold i størst mulig grad bør unngås, og terskelen for avvikling bør ligge svært høyt.
- (25) Avvikling av kundeforholdet er reelt sett et myndighetsinngrep, og legalitetsprinsippet i Grunnloven § 113 oppstiller skranker for tolkningen. Det må videre ses hen til at forsikringsavtalene er vernet etter Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) protokoll 1 artikkel 1. Når den rapporteringspliktige kan skaffe seg tilstrekkelig kunnskap om kunden, vil avvikling være uforholdsmessig.
- (26) Avvikling av kundeforhold er svært inngripende, og domstolene må kunne prøve beslutningen fullt ut.
- (27) *Villa Smolt AS og Setran Settefisk AS* har lagt ned slik påstand:
- «1. Anken forkastes.
 2. *Villa Smolt og Setran Settefisk AS* tilkjennes sakens kostnader.»

Mitt syn på saken

Høyesteretts kompetanse og problemstillingen i saken

- (28) Høyesteretts kompetanse er i denne saken begrenset til å gjelde «den generelle rettslige forståelse av en skreven rettsregel», jf. tvisteloven § 30-6 bokstav c. I dette ligger at Høyesterett kan prøve lagmannsrettens generelle lovtolkning, men ikke bevisbedømmelsen og den konkrete rettsanvendelsen. Den konkrete rettsanvendelsen og opplysninger om saksforholdet kan imidlertid kaste lys over regelforståelsen, jf. HR-2017-833-A avsnitt 23 med videre henvisninger.
- (29) Etter hvitvaskingsloven § 24 fjerde ledd er den rapporteringspliktige – som i vår sak er If – forpliktet til å avvikle kundeforholdet «[d]ersom kundetiltak som ledd i løpende oppfølging ikke kan gjennomføres». Problemstillingen er, som det har fremgått, reist som ledd i en sak om midlertidig forføyning, der lagmannsretten har kommet til at If forbys å gjennomføre sitt varslede opphør av forsikringene frem til spørsmålet om fornyelse eller oppsigelse av forsikringsavtalene er rettskraftig avgjort. Lagmannsretten fant det sannsynliggjort at det ikke forelå avviklingsplikt etter § 24 fjerde ledd, jf. tvisteloven § 34-2. Spørsmålet i saken her er om lagmannsrettens generelle forståelse av hvitvaskingsloven § 24 fjerde ledd er riktig.

- (30) De øvrige vilkårene for midlertidig forføyning, jf. tvisteloven § 34-1, er ikke tema i saken for Høyesterett. Jeg går heller ikke inn på Ifs anførsler om tolkningen av lovens bestemmelser om kundetiltak og om at rapporteringspliktige skal ha en skjønnsmargin ved domstolsprøvingen. Dette er tolkningsspørsmål som lagmannsretten ikke har behandlet, og som det heller ikke er nødvendig å ta stilling til for å avgjøre om lagmannsrettens tolkning av § 24 fjerde ledd er uriktig.

Generelt om hvitvaskingsloven

- (31) Lov 1. juni 2018 nr. 23 om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering (hvitvaskingsloven) avløste den tidligere hvitvaskingsloven av 6. mars 2009. Loven gjennomfører Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2015/849 om tiltak for å beskytte det finansielle system mot hvitvasking og terrorfinansiering. Dette er EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv.
- (32) I Prop. 40 L (2017–2018) side 9 redegjøres det for hovedtrekkene i direktivet. Direktivet bygger videre på tredje hvitvaskingsdirektiv, men det legger tydeligere vekt på en risikobasert tilnærming til tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering.
- (33) Fjerde hvitvaskingsdirektiv er et minimumsdirektiv, og EØS-statene kan vedta strengere regler enn det direktivet krever, se proposisjonen side 9. I denne sammenheng nevner jeg at direktivet ikke omfatter skadeforsikring. Departementet mente imidlertid at det er risiko for hvitvasking ved misbruk av skadeforsikring, og at skadeforsikringsforetak skal være underlagt loven, jf. § 4 første ledd bokstav j og proposisjonen side 27.
- (34) Lovens *formål* er «å forebygge og avdekke hvitvasking og terrorfinansiering», jf. § 1 første ledd. I andre ledd heter det:
- «Tiltakene i loven skal beskytte det finansielle og økonomiske systemet samt samfunnet som helhet ved å forebygge og avdekke at rapporteringspliktige brukes eller forsøkes brukt som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering.»
- (35) Paragraf 2 bokstav a definerer «hvitvasking» som handling beskrevet i straffeloven § 332 (heleri) og § 337 (hvitvasking).
- (36) I § 4 første og andre ledd er det angitt hvem som er rapporteringspliktig, jf. § 2 bokstav c. Foruten forsikringsforetak er blant annet bank og andre finansforetak oppregnet.
- (37) For å realisere lovens formål om å «forebygge og avdekke» hvitvasking og terrorfinansiering, pålegger loven rapporteringspliktige fire hovedforpliktelse. Den første hovedforpliktelse er å gjøre seg kjent med sine kunder ved å gjennomføre kundetiltak, jf. §§ 9–21 og § 24 andre ledd. Den andre er løpende oppfølging av kunden, jf. § 24 første ledd. Den tredje er å undersøke indikasjoner på hvitvasking eller terrorfinansiering, jf. § 25, og den fjerde er å rapportere mistenkelige forhold til Økokrim, jf. § 26.
- (38) Jon Petter Rui, *Om bankers rett til avslag/oppsigelse og plikt til avvisning og avvikling av kundeforhold grunnet i hvitvaskingsloven*, Tidsskrift for forretningsjus nr. 1 2023, side 7, uttaler på denne bakgrunn at «hovedformålet med hvitvaskingsloven er at rapporteringspliktige skal fremskaffe mest mulig etterretningsinformasjon med høyest

mulig kvalitet». Dette er jeg enig i. Rapporteringsplikten kan sees som lovens hovedforpliktelse, og kundetiltak, løpende oppfølging og undersøkelse av mistenkelige forhold understøtter rapporteringsplikten.

Tolkningen av hvitvaskingsloven § 24 fjerde ledd

- (39) Hvitvaskingsloven § 24 første, andre og fjerde ledd har denne ordlyden:
- «(1) Rapporteringspliktige skal løpende følge opp kundeforhold. Oppfølgingen skal blant annet omfatte å overvåke at transaksjoner som utføres i kundeforholdet, er i samsvar med den rapporteringspliktiges innhentede opplysninger om kunden, kundens virksomhet og risikoprofil, midlenes opprinnelse og kundeforholdets formål og tilsiktede art.
 - (2) Rapporteringspliktige skal jevnlig gjennomføre kundetiltak som ledd i løpende oppfølging. Kundetiltak skal uansett gjennomføres når det er tvil om tidligere innhentede opplysninger er korrekte eller tilstrekkelige.
 - ...
 - (4) Dersom kundetiltak som ledd i løpende oppfølging ikke kan gjennomføres, skal rapporteringspliktige avvikle kundeforholdet. Rapporteringspliktige skal vurdere om det er grunnlag for nærmere undersøkelser og rapportering i samsvar med §§ 25 og 26. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om fremgangsmåten ved avvikling av kundeforhold.»
- (40) Fjerde ledd oppstiller en *plikt* til avvikling av kundeforholdet dersom vilkårene for dette er oppfylt. Jeg nevner for sammenhengens skyld at forsikringsavtaleloven har flere bestemmelser om forsikringsforetakets *adgang og rett* til å unnlate å fornye eller si opp forsikringen, se blant annet §§ 3-5 og 3-7 om skadeforsikring. If har gjort gjeldende at disse bestemmelsene kaster lys over tolkningen av § 24 fjerde ledd. Til dette bemerker jeg at forsikringsforetakets *offentligrettslige plikt* til avvikling av kundeforhold må avgjøres på grunnlag av hvitvaskingslovens regler. Det faller utenfor rammene for vår sak å ta stilling til om forsikringsavtaleloven gir alternative grunnlag for at If ikke har plikt til å videreføre forsikringsavtalene.
- (41) Forpliktelsen til å avvikle kundeforholdet gjennomfører hvitvaskingsdirektivet artikkel 14 nr. 4, som pålegger medlemsstatene å ha lovgivning som sikrer at en rapporteringspliktig som ikke kan oppfylle direktivets kundekjennskapskrav, skal bringe forretningsforbindelsen til opphør.
- (42) Avviklingsplikten etter § 24 fjerde ledd er knyttet til «*kundetiltak som ledd i løpende oppfølging*». Rapporteringspliktiges plikt til å gjennomføre kundetiltak som ledd i løpende oppfølging følger av § 24 andre ledd, som jeg har gjengitt tidligere.
- (43) Det dreier seg altså om en plikt til oppfølging som skjer etter at kundeforholdet er etablert. Dette motsvares av bestemmelsen i § 21 første ledd om at et kundeforhold ikke skal etableres «[d]ersom kundetiltak, herunder eventuelle påkrevde forsterkede kundetiltak, ikke kan gjennomføres». Vilkårene for å etablere kundeforhold og for å opprettholde kundeforhold er altså de samme. Jeg tilføyer at det ved skadeforsikring gjelder en særregulering for etablering av kundeforhold, som jeg kommer tilbake til.

- (44) Et nøkkelord i § 24 fjerde ledd er «*kundetiltak*». Det er *bare* når slike tiltak ikke kan gjennomføres at det foreligger avviklingsplikt. Etter hvitvaskingsloven av 2009 § 10 var det et tilleggsvilkår for avvikling at det var risiko for hvitvasking og terrorfinansiering. Direktivet åpner ikke for et slikt vilkår, og det ble ikke tatt inn i den nye loven, se Prop. 40 L (2017–2018) side 97.
- (45) Kundetiltak har som formål at den rapporteringspliktige skal kjenne sin kunde. I direktivet betegnes kundetiltak som «customer due diligence measures»/ «kundekendskabsprocedurer», se artikkel 11 og Prop. 40 L (2017–2018) side 58:
- «‘Customer due diligence’ er også kjent som ‘know your customer procedures’ (KYC). Det sentrale er at rapporteringspliktige skal kjenne sine kunder. Ved å kjenne kundenes identitet og formålet med kundeforholdet, blir rapporteringspliktige i stand til både å oppdage om kundeforholdet misbrukes av andre enn kunden, og om kundeforholdet misbrukes til andre formål enn det kunden oppga i forbindelse med inngåelsen av kundeforholdet. Det er her en sammenheng med undersøkelses- og rapporteringsplikten.»
- (46) Kjennskap til kunden er følgelig en av forutsetningene for å kunne iverksette risikobaserte tiltak for å avdekke og hindre hvitvasking og terrorfinansiering, jf. NOU 2016: 27 *Ny lovgivning om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering II Andre delutredning* side 75.
- (47) Rui gir i den nevnte artikkelen i Tidsskrift for forretningsjus side 17–18 en oppsummering av formålet med kundetiltak og sammenhengen med de andre forpliktelsene som rapporteringspliktige har:
- «Forklaringen på at hvitvaskingsloven utelukkende hjemler en plikt til å avvikle kundeforhold når kundetiltak ikke lar seg gjennomføre, finnes i formålet med loven: Dersom kundetiltak ikke har latt seg gjennomføre, vil den rapporteringspliktige ikke kjenne kunden så godt som loven krever. Den rapporteringspliktige vil da ikke ha den kjennskap til kunden som er nødvendig for å avdekke atferd som avviker fra det som vil være normalt for kunden. Det vil igjen medføre at det ikke blir mulig å etterleve reglene om undersøkelsesplikt, jf. § 25 annet ledd, og eventuelt rapporteringsplikt.»
- (48) Jeg slutter meg til dette og tilføyer at når rapporteringspliktige har slik kjennskap til kunden som loven krever, skal de andre lovpålagte forpliktelsene oppfylles, som er å følge med på kundens atferd og transaksjoner, og å rapportere mistenkelige forhold til Økokrim.
- (49) Paragraf § 10 oppstiller en plikt til å gjennomføre kundetiltak etter nærmere kriterier. I hvitvaskingsforskriften 14. september 2018 nr. 1324 § 4-2 er det fastsatt noen unntak fra dette ved tegning av skadeforsikringspoliser. For lagmannsretten anførte forsikringskundene, under henvisning til denne bestemmelsen, at If ikke hadde plikt til å gjennomføre kundetiltak som ledd i løpende oppfølging, og at bestemmelsen om avviklingsplikt i § 24 fjerde ledd av denne grunn ikke kom til anvendelse. Lagmannsretten fant det ikke nødvendig å ta stilling til spørsmålet. Høyesteretts prøving av lagmannsrettens tolkning av § 24 fjerde ledd må basere seg på en forutsetning om at reglene om kundetiltak i lovens kapittel 4 kommer til anvendelse, men uten å ta stilling til dette rettsspørsmålet.

- (50) Jeg går etter dette over til å se på vilkåret om at kundetiltak «*ikke kan gjennomføres*». Det følger av uttrykket «kundetiltak» at det for det første må avklares *hvilke opplysninger om kunden* som skal innhentes og for det andre *hvor grundige undersøkelser* som kreves.
- (51) Saken her gjelder skadeforsikringene for to aksjeselskaper. De relevante bestemmelsene er da §§ 13 og 14, som gjelder kundetiltak overfor kunder som ikke er fysiske personer.
- (52) Paragraf 13 regulerer hvilke opplysninger som skal innhentes, og hvilke tiltak som skal gjennomføres i den forbindelse. Etter første ledd jf. andre ledd skal det fremskaffes foretaksopplysninger som skal bekreftes fra offentlig register eller firmaattest. Videre følger det av første ledd at det skal gjennomføres «*egnede tiltak for å forstå eierskaps- og kontrollstrukturen i kunden*». Etter tredje ledd skal det innhentes opplysninger om reelle rettighetshavere:
- «Det skal innhentes opplysninger om reelle rettighetshavere som er identifisert i samsvar med § 14. Opplysningene skal entydig identifisere den eller de reelle rettighetshaverne. Det skal gjennomføres egnede tiltak for å bekrefte reelle rettighetshaveres identitet.»
- (53) Uttrykket «*reell rettighetshaver*» er definert i § 2 bokstav e som «en fysisk person som i siste instans eier eller kontrollerer kunden, eller som en transaksjon eller aktivitet gjennomføres på vegne av». Kravet til eierskap eller kontroll er nærmere regulert i § 14 første ledd, der det blant annet fremgår at når kunden er en juridisk person, skal rapporteringspliktige identifisere eiere av mer enn 25 prosent av eierandelene i kunden.
- (54) Plikten til å identifisere reelle rettighetshavere er viktig for å oppfylle lovens formål. I fortalen til direktivet avsnitt 14 uttales det således at nøyaktige og oppdaterte opplysninger om reell eier er av avgjørende betydning for å spore kriminelle, som ellers kan skjule identiteten bak selskapsstrukturer.
- (55) Det følger motsetningsvis av § 16 om forenklede kundetiltak at det bare er adgang til å lempe på kravet til å bekrefte reelle rettighetshaveres identitet der det er *lav risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering*. Videre gjelder kravet om entydig identifikasjon ikke når det *ikke er mistanke om hvitvasking*, jf. § 13 tredje ledd fjerde og femte punktum:
- «Dersom rapporteringspliktige etter å ha gjennomført alle rimelige tiltak enten mener det ikke finnes en reell rettighetshaver, eller mener det er tvil om at den eller de personene som er identifisert, er reelle rettighetshavere, kan opplysninger om styret og daglig leder eller tilsvarende innhentes, forutsatt at det ikke er mistanke om hvitvasking eller terrorfinansiering. Det skal dokumenteres hva som er gjort for å identifisere reelle rettighetshavere.»
- (56) I tillegg til de nevnte opplysningene om kunden omfatter plikten til kundetiltak også å «*innhente og vurdere nødvendige opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art*», jf. § 13 femte ledd.
- (57) Paragraf 9 første ledd fastsetter at gjennomføringen av kundetiltak skal skje på grunnlag av en *risikobasert tilnærming*:
- «Rapporteringspliktige skal gjennomføre kundetiltak etter §§ 10 til 20 og løpende oppfølging etter § 24 på grunnlag av en vurdering av risiko for hvitvasking og

terrorfinansiering. Risikoen skal vurderes ut fra blant annet kundeforholdets formål, mengden kundemidler som skal inngå i kundeforholdet, transaksjoners størrelse, og regelmessigheten og varigheten på kundeforholdet.»

(58) Jeg nevner her også § 6 som bestemmer at rapporteringspliktige ved anvendelsen av loven skal «legge til grunn vurderinger av risiko for hvitvasking og terrorfinansiering». Denne risikobaserte tilnærmingen er reflektert blant annet i § 16 om forenklede kundetiltak og i § 13 tredje ledd fjerde punktum.

(59) Slik jeg forstår lovens ordlyd og system, er § 9 ikke en selvstendig hjemmel for å fravike eller lempe på kravet til å innhente opplysninger om kunden, reelle rettighetshavere og kundeforholdets formål og tilsiktede art. Derimot vil den risikobaserte tilnærmingen ha betydning for *hvor grundige undersøkelser* rapporteringspliktige skal gjennomføre. Ved *høy risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering* skal det etter § 17 gjennomføres forsterkede kundetiltak. I andre ledd heter det:

«Ved forsterkede kundetiltak etter første ledd skal rapporteringspliktige, i tillegg til å oppfylle kravene til å innhente og bekrefte opplysninger etter §§ 12, 13, 14 og 15, iverksette ytterligere nødvendige tiltak for å sikre kjennskap om kunden, reelle rettighetshavere og kundeforholdets formål og tilsiktede art.»

(60) Etter § 13 tredje ledd tredje punktum skal det gjennomføres «egnete tiltak». Utgangspunktet er her at det beror på kundens forhold hvorvidt kundetiltak ikke kan gjennomføres. Men det presiseres i forarbeidene at det «ikke [er] tilstrekkelig at det eksempelvis vil være mer byrdefullt eller kostnadskrevenende for rapporteringspliktig å identifisere og bekrefte identiteten til kunde, reell rettighetshaver mv.», se merknadene til § 24 i Prop. 40 L (2017–2018) side 178 som viser til merknadene til § 21 på side 177. Jeg viser i denne sammenheng også til uttalelsen i NOU 2016: 27 punkt 5.9.4.5 på side 107, som er gjengitt i proposisjonen side 97:

«Det må kreves at det er forhold på kundens side som medfører at kundetiltakene ikke gjennomføres, f.eks. at kunden ikke kan presentere gyldig legitimasjon eller nekter å bidra med opplysninger som kan belyse et selskap sin eierskapsstruktur og reelle rettighetshavere. Forutsetningen er at den rapporteringspliktige bruker de nødvendige ressurser for å bekrefte reelle rettighetshaveres identitet og klarlegge formålet og den tilsiktede arten av kundeforholdet.»

(61) Terskelen for avvikling følger av ordene «ikke kan gjennomføres». På bakgrunn av det jeg har gjengitt fra forarbeidene, er min forståelse at rapporteringspliktige må ha brukt de nødvendige og tilgjengelige ressursene som risikoen tilsier, selv om dette er byrdefullt eller kostnadskrevenende. Det gjelder med andre ord en høy terskel.

(62) I denne sammenheng nevner jeg at den rapporteringspliktige ikke på generelt grunnlag kan avvise eller avvikle høyrisikokunder. I slike tilfeller skal det i stedet gjennomføres forsterkede kundetiltak etter § 17. Såkalt «de-risking» er omtalt i Prop. 40 L (2017–2018) side 90:

«En risikobasert tilnærming tilsier at risikoen skal identifiseres og håndteres. Risikoen skal ikke uten god grunn i sin helhet fjernes. I blant annet FATF er det blitt sett med bekymring på såkalt ‘de-risking’. ‘De-risking’ innebærer at kunder som ikke er helt ordinære, utestenges fra de tjenestene rapporteringspliktige tilbyr. ‘De-risking’ er i strid med en risikobasert tilnærming.»

Lagmannsrettens lovtolkning

- (63) Lagmannsretten tar utgangspunkt i at det skal mye til før den rapporteringspliktige har plikt til å avvikle kundeforholdet i medhold av hvitvaskingsloven § 24 fjerde ledd. Videre legger lagmannsretten til grunn at det ikke er tilstrekkelig at kundetiltak er byrdefullt eller kostnadskrevenne. Jeg har ingen innvendinger mot disse rettslige utgangspunktene og viser til det jeg har sagt om terskelen for når det ikke er mulig å gjennomføre kundetiltak.
- (64) Derimot er det andre elementer i lagmannsrettens drøftelse som vanskelig kan forenes med min forståelse av hvitvaskingsloven § 24 fjerde ledd. Jeg viser først til lagmannsrettens innledning til drøftelsen av avviklingsplikten:

«Lagmannsretten finner det ikke nødvendig å ta endelig stilling til om – og eventuelt i hvilken utstrekning – If hadde plikt til å gjennomføre kundetiltak etter hvitvaskingsloven. Det avgjørende, slik saken står for lagmannsretten, er om If hadde plikt til å avvikle kundeforholdet etter hvitvaskingsloven § 24 fjerde ledd første punktum.»

- (65) Som jeg har redegjort for, følger det av ordlyden i § 24 fjerde ledd at det må avklares *hvilke opplysninger om kunden* som skal innhentes og *hvor grundige undersøkelser* som kreves for å gjennomføre dette. Etter §§ 13 og 14 har den rapporteringspliktige plikt til å klarlegge kundens reelle rettighetshavere og nødvendige opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art. I lys av risikoen for hvitvasking eller terrorfinansiering må det deretter gjøres en vurdering av hvor grundige undersøkelser den rapporteringspliktige har plikt til å gjennomføre. Jeg kan vanskelig se at det er mulig å ta stilling til om den rapporteringspliktige har avviklingsplikt uten at det først er avklart, i det minste på overordnet nivå, hvilke kundetiltak som kreves.
- (66) Lagmannsrettens generelle rettslige forståelse av vilkårene for avviklingsplikt etter § 24 fjerde ledd fremgår for øvrig av to avsnitt i kjennelsen. Først heter det:

«Lovens risikobaserte tilnærming kaster dermed lys over formålet med avviklingsplikten. Avviklingsplikten er, i alle fall som hovedregel, forbeholdt situasjoner der risikoen ikke lar seg avdekke, slik at det ikke blir mulig å innrette kundetiltak etter risikoen.»

- (67) Etter den konkrete drøftelsen heter det så:

«Som lagmannsretten har vært inne på, er avviklingsplikten etter hvitvaskingsloven § 24 fjerde ledd forbeholdt tilfeller der risikoen ikke lar seg avdekke. Når risikoen er avdekket, eller lar seg avdekke, foreligger det ingen avviklingsplikt, men en plikt til å avpasse kundetiltakene og løpende oppfølging etter risikoen som er identifisert. Slik denne forføyningssaken er opplyst, kan lagmannsretten derfor ikke se at man her er i en situasjon der avviklingsplikten er anvendelig.»

- (68) I den konkrete drøftelsen tar lagmannsretten utgangspunkt i at If anser «Inarctica» som selskapenes «reelle eier». Så heter det:

«Lagmannsretten legger til grunn at da If trakk den konklusjonen at aksjeoverføringen ikke kunne legges til grunn, må risikobildet for If ha fremstått på samme måte som før aksjeoverføringen. Lagmannsretten legger til grunn at risikobildet da var kjent og

kunne håndteres, slik at man er utenfor den situasjonen som avviklingsplikten gjelder».

(69) Slik jeg forstår lagmannsrettens rettslige tilnærming, er den basert på en mer overordnet vurdering av risikoen for hvitvasking og ikke på vilkårene for avviklingsplikt som følger av ordlyden i § 24 fjerde ledd. Således er avviklingsplikten, slik den er formulert av lagmannsretten, ikke knyttet til de forpliktelsene som den rapporteringspliktige etter loven har til å gjennomføre kundetiltak som ledd i løpende oppfølging.

(70) Dette illustreres av følgende uttalelse:

«If har i prosesskriv 8. desember 2023 påpekt en rekke forhold som måtte avklares under den forutsetning at Inarctica er selskapenes reelle eier knyttet til for eksempelvis bakenforliggende eier. Lagmannsretten utelukker ikke at det ville vært nødvendig med videre undersøkelser rundt disse forholdene, men i så fall er det ikke sannsynliggjort at If har forsøkt å gjennomføre slike tiltak, og at disse ikke har latt seg gjennomføre.»

(71) Når lagmannsretten her uttaler at den ikke utelukker at det ville vært nødvendig med videre undersøkelser av reelle rettighetshavere, må det forstås slik at identifikasjon av reelle rettighetshavere ikke er et påkrevd kundetiltak. Som jeg har redegjort for, følger det imidlertid av § 13 at reelle rettighetshavere skal entydig identifiseres. Jeg tilføyer at det lagmannsretten deretter uttaler om hva som er sannsynliggjort, hører til bevisvurderingen som Høyesterett ikke kan prøve.

(72) I tilknytning til lagmannsrettens uttalelse om at risikoen for If må ha fremstått som før aksjeoverdragelsene, viser jeg til at stråmannstilfeller er omtalt i Prop. 40 L (2017–2018) side 73. Det heter der at ytterligere undersøkelser normalt vil være nødvendig «dersom rapporteringspliktig er i tvil om at en identifisert person faktisk har tilstrekkelig kontroll eller innflytelse, eksempelvis fordi vedkommende fremstår som en stråmann».

(73) Etter dette er min konklusjon at lagmannsrettens generelle lovtolkning ikke er riktig.

Konklusjon og sakskostnader

(74) Jeg er kommet til at lagmannsretten generelle lovtolkning er feil. Lagmannsrettens kjennelse må da oppheves.

(75) If har vunnet saken og har krav på sakskostnader for Høyesterett etter tvisteloven § 20-2 første ledd, jf. § 20-8 første og tredje ledd. Selskapet har krevd dekket 318 000 kroner i salær. Kravet tas til følge.

(76) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

1. Lagmannsrettens kjennelse oppheves.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler Setran Settefisk AS og Villa Smolt AS én for begge og begge for én til If Skadeforsikring NUF 318 000 – trehundreogattentusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.

(77) Dommer **Steinsvik:**

Dissens

- (78) Jeg er enig i førstvoterendes redegjørelse for tolkningen av bestemmelsen i hvitvaskingsloven § 24 fjerde ledd, og jeg mener som ham at lagmannsretten har tatt riktige rettslige utgangspunkter når det gjelder terskelen for avviklingsplikt.
- (79) Etter mitt syn gir heller ikke lagmannsrettens øvrige tolkning og konkrete rettsanvendelse holdepunkter for feil forståelse av vilkårene for avviklingsplikt.
- (80) Spørsmålet i forføyningssaken er om forsikringskundene har sannsynliggjort at If har varslet opphør av forsikringene i strid med § 24 fjerde ledd. Som førstvoterende har redegjort for, kan avvikling bare skje dersom «kundetiltak ... ikke kan gjennomføres». Det er ikke tilstrekkelig at lovpålagte kundetiltak rent faktisk ikke er gjennomført; det avgjørende for avviklingsplikten er om de «kan gjennomføres».
- (81) Lagmannsretten bygger vurderingen etter § 24 fjerde ledd på at If selv ikke anser aksjeoverføringen til det norske selskapet som reell, og at risikobildet derfor må «ha fremstått på samme måte som før aksjeoverføringen», altså at forsikringskundene fortsatt var eid av de russiske Inarctica-selskapene. De aktuelle kundetiltakene følger i en slik situasjon av hvitvaskingsloven §§ 13 og 14. Det står her sentralt at If må gjennomføre «egnede tiltak for å forstå eierskaps- og kontrollstrukturen i kunden», og deretter gjennomføre kundetiltak med sikte på å identifisere «reelle rettighetshavere».
- (82) Som førstvoterende har gjengitt, skriver lagmannsretten at når «risikoen er avdekket, eller lar seg avdekke, foreligger det ingen avviklingsplikt, men en plikt til å avpasse kundetiltakene og løpende oppfølging etter risikoen som er identifisert». Etter mitt syn gir ikke denne formuleringen holdepunkter for noen uriktig tolkning av vilkårene i § 24 fjerde ledd. Især gjelder dette når lagmannsretten legger til grunn at If ikke har sannsynliggjort at selskapet «har forsøkt å gjennomføre slike tiltak».
- (83) Når dette legges til grunn kan jeg heller ikke se at lagmannsrettens konklusjon om at vi er «utenfor den situasjonen som avviklingsplikten gjelder», gir holdepunkter for feil tolkning. Det er først når aktuelle kundetiltak – tilpasset risikoen som er avdekket – er forsøkt gjennomført, at det kan vurderes om If har plikt til å avvikle kundeforholdet.

- (84) Jeg stemmer derfor for at anken forkastes.
- (85) Dommer **Thy Ness:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Ringnes.
- (86) Dommer **Sæther:** Likeså.
- (87) Dommer **Bergsjø:** Likeså.
- (88) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

1. Lagmannsrettens kjennelse oppheves.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler Setran Settefisk AS og Villa Smolt AS én for begge og begge for én til If Skadeforsikring NUF 318 000 – trehundreogtrentusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.